

Gemeente Utrecht

Archeologisch bureauonderzoek Jutfaseweg (Utrecht)

JFW02: Jutfaseweg herinrichting 2023
Basisrapportage Archeologie 194

Basisrapportage Archeologie 194

Archeologisch bureauonderzoek Jutfaseweg (Utrecht)

JFW02: Jutfaseweg herinrichting 2023

Gerben Beeuwkes

Erfgoed gemeente Utrecht
Stadhuisbrug 1
3511KP Utrecht

Maart 2023

Administratieve gegevens van het project

Projectcode en -naam:

JFW02, Jutfaseweg heruinrichting 2023 (Utrecht)

Locatie:

Jutfaseweg, Utrecht

Onderzoeksmeldingsnummer Archis:

5355367100

Landelijke coördinaten

Noord: 136790,454459

Zuid: 136356,453231

Opdrachtgever:

A. Eraslan

Stadsbedrijven

Tractieweg 2

3542AP Utrecht

Uitvoerder:

Erfgoed gemeente Utrecht

Stadhuisbrug 1

3511KP Utrecht

Auteur bureauonderzoek

G.B. Beeuwkes

Uitvoering bureauonderzoek:

Maart 2023

Beheer en plaats van documentatie:

Erfgoed gemeente Utrecht

Stadhuisbrug 1

3511KP Utrecht

ISBN:

978-94-92694-77-5

Goedkeuring senior KNA-archeoloog:

J.S. van der Kamp

16-03-2023

Goedkeuring bevoegd gezag:

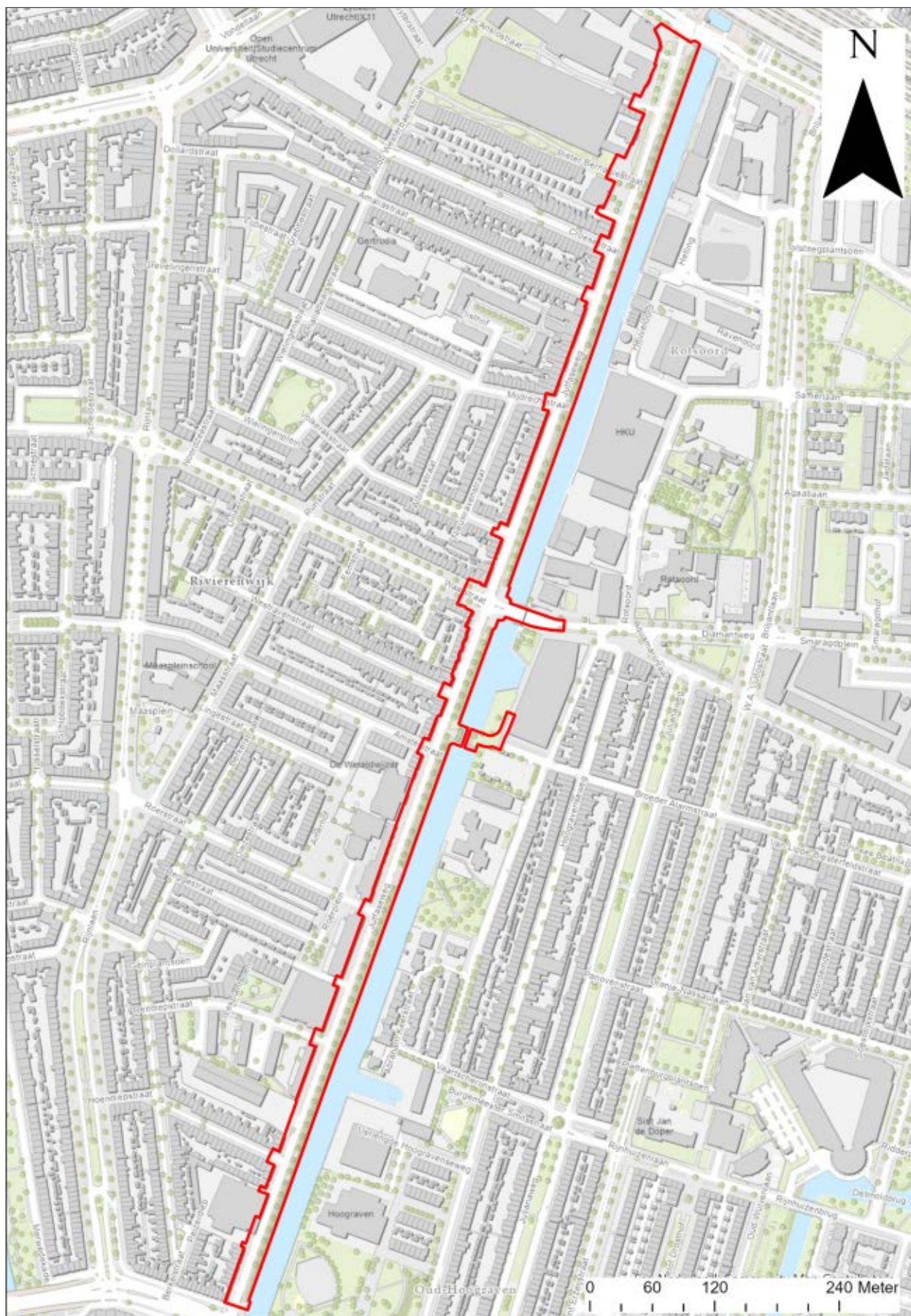
H.L. Wynia

20-03-2023

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Doel van het bureauonderzoek	5
1.3	Afbakening plangebied	5
1.4	Huidig gebruik van het plangebied	5
1.5	Toekomstig gebruik	5
1.6	Archeologisch beleidskader	5
2	Historische achtergrond	7
2.1	Geschiedenis Jutfaseweg	7
2.2	Bebouwing langs de Jutfaseweg	7
2.3	Verstoringsen	16
3	Bekende archeologische waarden	17
4	Archeologische verwachtingen	18
5	Advies	19
	Noten	20
	Literatuur	20
	Bijlage 1 Proefsleuven Scholman	21
	Colofon	24

Afb. 1 Het rood omlijnde plangebied ten opzichte van de huidige topografie.

1 Inleiding

1.1 Inleiding

De gemeente Utrecht is voornemens de Jutfaseweg vanaf de Vondellaan in het noorden tot de Socrateslaan in het zuiden herin te richten. Deze herinrichting bestaat voornamelijk uit het vervangen van het straatwerk, het verbeteren of vervangen van kabels en leidingen en het planten van groenstroken, bomen en planthagen. Het riool wordt niet vernieuwd, maar van binnenuit hersteld (relinen). Vanuit de op de Jutfaseweg aangesloten straten worden de hemelwaterafvoerbuizen onder de Jutfaseweg naar de Vaartsche Rijn geboord. Bij deze herinrichting vinden daarom relatief weinig en betrekkelijk ondiepe graafwerkzaamheden plaats die een beperkte invloed kunnen hebben op de archeologie in de ondergrond. De Jutfaseweg ligt op de archeologische waardenkaart van de gemeente Utrecht in een zone met een archeologische verwachting - 3. Hiervoor geldt dat voor alle bodemverstorende werkzaamheden van meer dan 30m² en 30 cm diep een vergunning moet worden aangevraagd. Omdat de geplande werkzaamheden ten behoeve van de inrichting deze grenzen overschrijden, is door de gemeentelijke archeoloog besloten om een bureauonderzoek uit te laten voeren.

1.2 Doel van het bureauonderzoek

Dit bureauonderzoek heeft tot doel een archeologische verwachting te geven voor het plangebied. Hiertoe is informatie verzameld over de bekende en vermoede archeologische en cultuurhistorische waarden binnen het plangebied. Aan de hand van de archeologische verwachting wordt vervolgens een advies gegeven voor eventueel vervolgonderzoek op locaties waar de kans bestaat dat archeologische resten verstoord gaan worden bij bodemingrepen.

1.3 Afbakening plangebied

Het plangebied is de volledige breedte van de Jutfaseweg en wordt oostelijk begrensd door de Vaartsche Rijn, noordelijk door de Vondellaan en zuidelijk door de Socrateslaan (afb. 1). Aan de westzijde wordt het plangebied grotendeels begrensd door bestaande bebouwing. Ook vinden enkele meters in de zijstraten werkzaamheden plaats (van noord naar zuid: Rayer

Anslostraat, Pieter Bernagiestraat, Croesestraat, Amaliastraat, Mijdrechtstraat, Volkerakstraat, Waalstraat, Westravenstraat, Amstelstraat, Roerstraat, Reitdiepstraat en Hoendiepstraat). In de Waalstraat en aan de Oranjebrug vinden over grotere afstanden werkzaamheden plaats, maar dit betreft vooral het vervangen van de bestrating. In het uiterste noorden van het plangebied (ter hoogte van Jutfaseweg 1 t/m 3) worden over grotere oppervlakken (boom-)plantvakken aangelegd.

1.4 Huidig gebruik van het plangebied

Op dit moment bestaat het plangebied voornamelijk uit een tweebaansweg met aan weerszijden fietspaden en aan de westzijde liggen parkeervakken en een trottoir. Aan de oostzijde ligt een berm met een lange rij lindebomen en een talud dat schuin afloopt richting de Vaartsche Rijn.

1.5 Toekomstig gebruik

De Jutfaseweg wordt een fietsstraat met daarin veel ruimte voor groen. De straat moet aantrekkelijk worden voor fietsers en voetgangers, auto's zijn er te gast. Het huidige fietspad aan de oostzijde zal worden vervangen door een wandelpad met halfverharding. Aan de oostzijde worden parkeervakken en groenstroken aangelegd.

1.6 Archeologisch beleidskader

De gemeente Utrecht heeft ervoor gekozen ter bescherming van de archeologische waarden en verwachtingen een Chw bestemmingsplan Algemene regels voor het hele grondgebied van Utrecht op te stellen, waarmee de wettelijk vereiste bescherming kan worden geboden. In deze gebiedsaanduiding is opgenomen dat de voor archeologie aangewezen gronden mede zijn bestemd voor de bescherming en veiligstelling van de archeologische waarden en verwachtingen. Hiermee wordt geregeld dat onder een met het bestemmingsplan strijdig gebruik in ieder geval wordt begrepen het handelen in strijd met regels in het bestemmingsplan. Met de daarbij behorende archeologische waardenkaart is de bescherming van de archeologische waarden en verwachtingen in de bodem van de gemeente Utrecht gewaarborgd en zijn verstoringen van de bodem vanaf een op de archeologische

waardenkaart aangegeven oppervlakte en diepte
vergunningplichtig.

Het plangebied Jutfaseweg ligt op de archeologische waardenkaart in een zone met de aanduiding 'overige zone – archeologische verwachting – 3'. Hiervoor geldt dat voor bodemverstorende werkzaamheden van meer dan 30 m² en 30 cm diep een vergunning moet worden aangevraagd.

2 Historische achtergrond

Omdat de graafwerkzaamheden niet dieper dan een meter gaan en er dus geen natuurlijke lagen worden bereikt, is het niet noodzakelijk een landschappelijke achtergrond te geven. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt een beknopte geschiedenis van het plangebied beschreven en een beschrijving gemaakt van een selectie van de gebouwen die aan de Jutfaseweg liggen of lagen.¹ De nadruk ligt hierbij vooral op elementen die binnen het plangebied liggen en die mogelijk worden aangetast door de herinrichtingswerkzaamheden.

2.1 Geschiedenis Jutfaseweg

De Jutfaseweg is een lange weg die in zijn geheel parallel aan de Vaartsche Rijn loopt. Dit is een gegraven kanaal tussen Nieuwegein en Utrecht. Het kanaal is gegraven naar aanleiding van de afdamming van de Kromme Rijn in 1122 en moest ervoor zorgen dat er na de afdamming een ongehinderde scheepvaartverbinding tussen Utrecht en de Nederrijn. Het is daarmee één van de oudste kanalen van Nederland. Veel van de landerijen westelijk van de Vaartsche Rijn zijn ontgonnen vanaf het eerste kwart van de twaalfde eeuw. Het noordelijke gebied langs de Vaartsche Rijn behoorde tot het gerecht Tolsteeg en de percelen direct ten zuiden hiervan tot het gerecht Lijnpad. De zuidelijke helft van het plangebied viel samen met het gebied oostelijk van de Vaartsche Rijn onder de ontginning van Raven. Het gebied oostelijk werd logischerwijs Oostraven genoemd (dit is later nog verdeeld in Hoog- en Laagraven), het gebied westelijk heette Westraven.² De kavels van Westraven waterden af op de Rodesloot, die hier ook wel de Westravense Wetering genoemd werd. Deze wetering ligt aan de westzijde van de Vaartsche Rijn ter hoogte van de Reitdiepstraat en aan de oostzijde van de Keerstraat en waterde oorspronkelijk af op de Oude Rijn, maar liep later tot aan de Vaartsche Rijn. De wetering doorsnijdt dan ook zowel Oost- als Westraven. Oost- en Westraven waren elk een afzonderlijk gerecht met een eigen schout. In 1507 werden de kavels die behoren tot Westraven gekocht door de Duitse Orde, die ze in de eeuwen erop gebruikte en verpachtte. Pas in de loop van de negentiende en twintigste eeuw worden deze landerijen verkocht.³

De weg die langs de westzijde van de Vaartsche Rijn liep (op de plaats van de huidige Jutfaseweg), was lange tijd niet meer dan een zandpad op een dijk. Deze dijk werd de Rijndijk genoemd. Deze situatie veranderde nadat

Napoleon ook over deze weg reisde. Vanaf 1814 werd de straat namelijk van klinkers voorzien en werd er ook tol geheven. De straatweg was een onderdeel van de route van Amsterdam naar Parijs geworden en vormde daarmee ook een belangrijke verbindingsweg tussen Utrecht en Vreeswijk/Jutphaas. Vanaf het begin van de twintigste eeuw wordt de weg dan ook de Jutphaascheweg genoemd, waarna het pas in 1955 de huidige naam Jutfaseweg krijgt. Vanaf 1883 zorgde een stoomtram voor makkelijker vervoer door deze lange straat. Deze tram werd in 1893 vervangen voor de paardentram, die uiteindelijk vanaf 1929 plaatsmaakte voor de autobus. De wijk westelijk naast de Jutfaseweg werd in de jaren 20 tot en met 40 van de vorige eeuw gebouwd en verkreeg de naam Rivierenwijk.

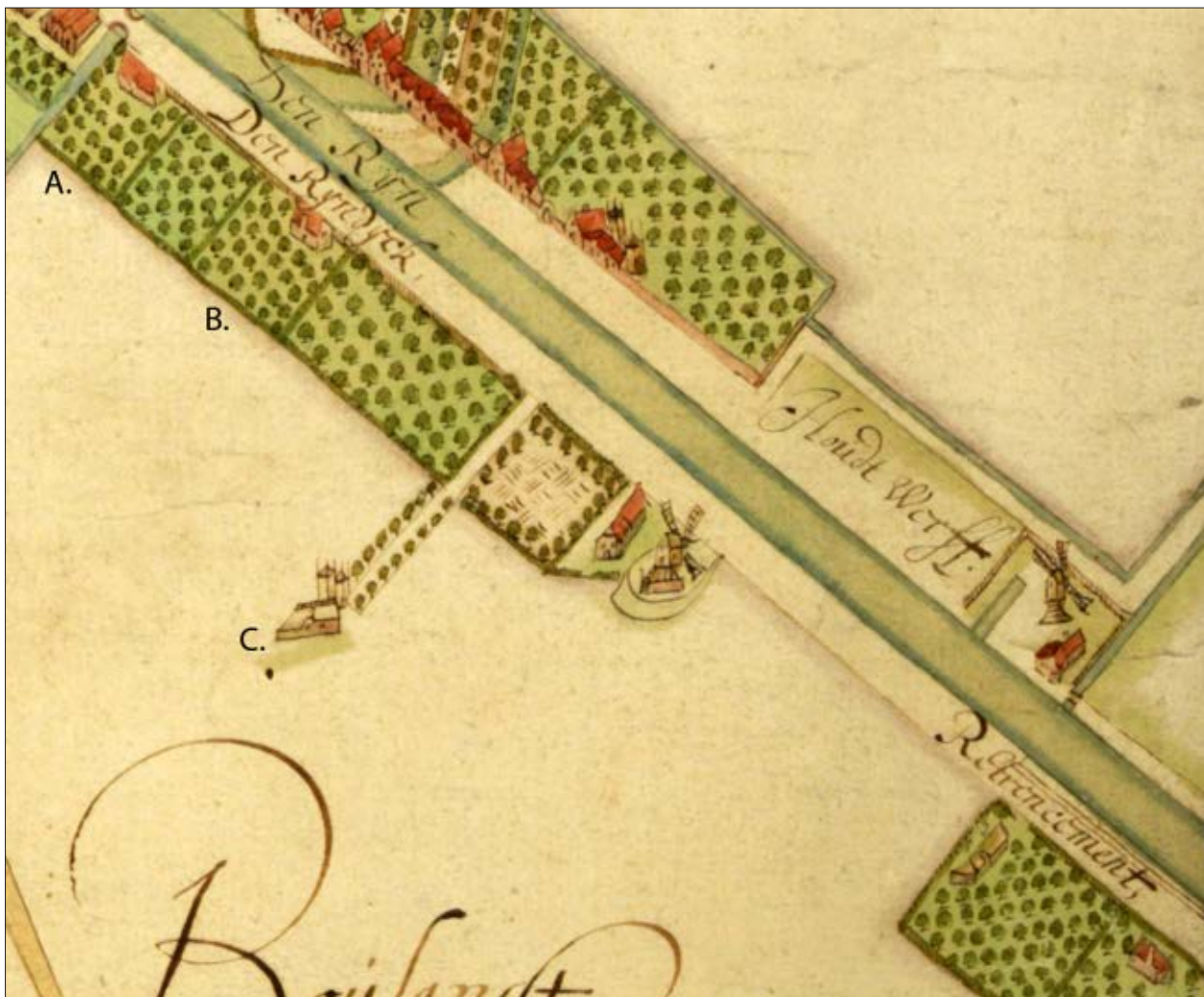
2.2 Bebouwing langs de Jutfaseweg

Omdat de Vaartsche Rijn een belangrijke scheepvaartverbinding was, vestigde zich hierlangs al vroeg bewoning en allerlei industrie. Het meest noordelijke gebouw dat mogelijk binnen het plangebied ligt, betreft waarschijnlijk een huis dat op een afbeelding uit 1629 staat afgebeeld (afb. 3). Vreemd genoeg ontbreekt dit gebouw op jongere en ook op oudere kaarten. Het bouwwerk lag vermoedelijk onder de huidige Vondellaan, tegen de kruisvaart aan. Dit valt daarom mogelijk net buiten het plangebied, maar dat is niet met honderd procent zekerheid te zeggen. Overige informatie over dit huis ontbreekt. Bovendien is de kaart uit 1629 niet goed in het huidige coördinatenstelsel te plaatsen, waardoor de exacte locatie van het huis onbekend is. Opvallend genoeg bevindt zich op deze locatie wel weer een gebouw op een kaart uit 1865 (afb. 4). Dit gebouw heeft een T-vorm en lag onder of vlak naast de huidige Vondellaan. Wat de functie of datering is van dit gebouwtje is onbekend. In ieder geval ontbrak het nog op de kaart uit 1832 en is het ook op een kaart van 1863 afwezig. Het huis moet hier slechts kort bestaan hebben, want op kaarten uit 1890 en 1912 is het niet meer aanwezig.

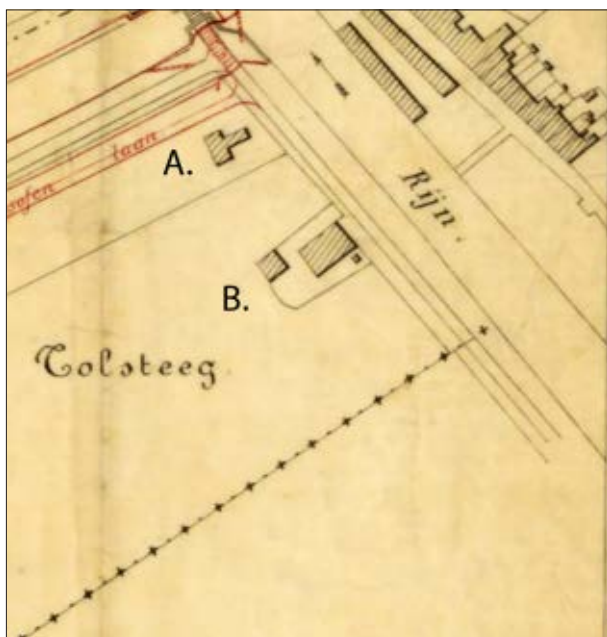
Ongeveer ter hoogte van de Vakschool voor Typografie (op Jutfaseweg 3, later de School voor de Grafische Vakken genoemd) stond in de zeventiende eeuw een huis. Dit huis staat afgebeeld op een kaart uit 1630 (afb. 3), maar lijkt te ontbreken op de kaart uit 1569-1570. Ook op een prent uit de achttiende eeuw ontbreekt dit gebouw. Dat is opvallend, omdat dit huis wel op de kaart

Afb. 2 De kaart van 1832 met het rood omlijnde plangebied en in het groen de geplande boom- en plantgaten. In het zuiden lijkt de kaart uit 1832 niet goed te liggen. Deze kaart moet dan ook vooral als indicatief beschouwd worden. Te zien zijn: A. het huis van weduwe Rose; B. Hofstede 't Blauwe Hek; C. De huisjes van Groeningen; D. Dakpan- en tegelfabriek De Heul; E. Dak-pannenfabriek Weener; F. Dakpannenbakkerij Westraven; G. Westravense Wetering en de Hoge Brug.

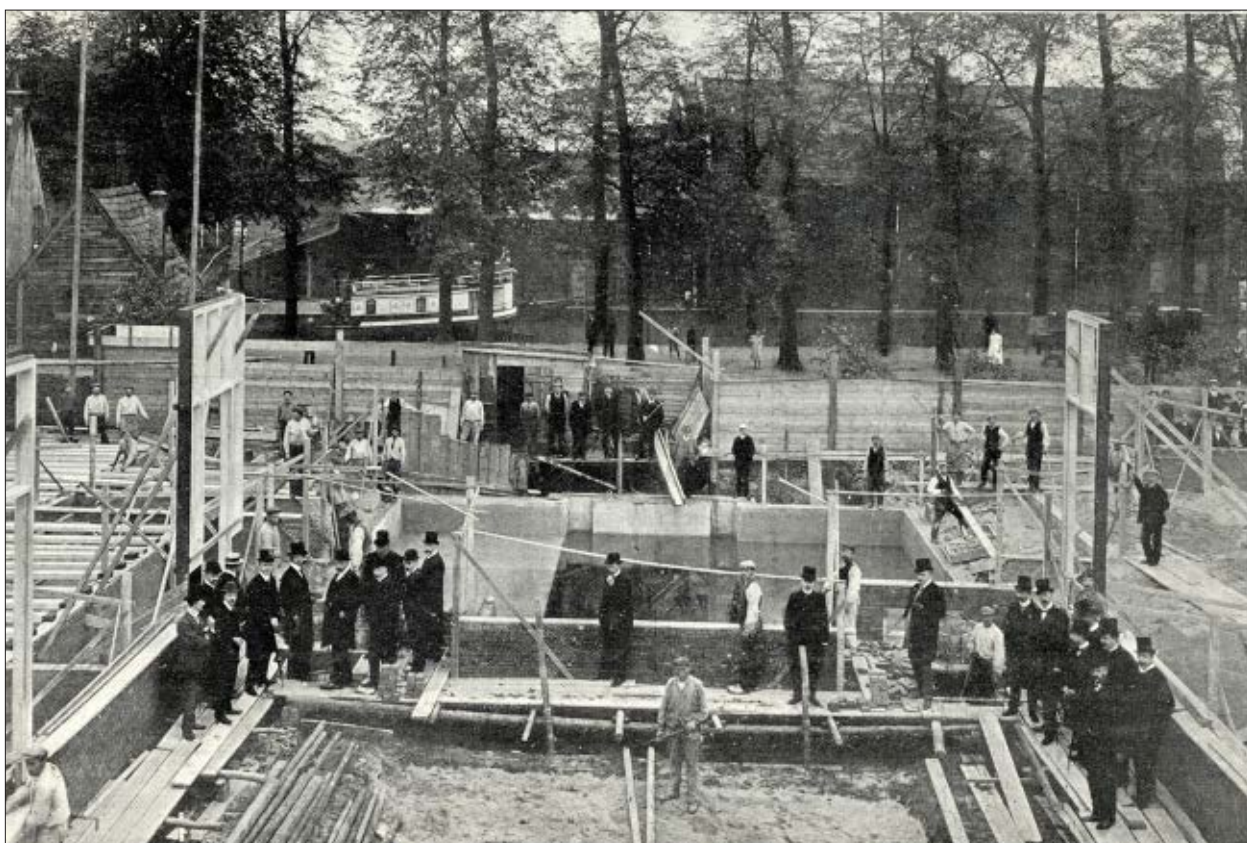

Afb. 3 De door Verstralen in 1629 getekende kaart, met daarop: A. het huis dat mogelijk onder de Vondellaan ligt, maar op andere kaarten ontbreekt; B. het huis van de weduwe van Rose; C. de hofstede 't Blauwe Hek. De Jutfaseweg wordt hier aangeduid met Den Rijndijk en de Vaartsche Rijn als Den Rijn. Het noorden is links. (bron: HUA 216701).

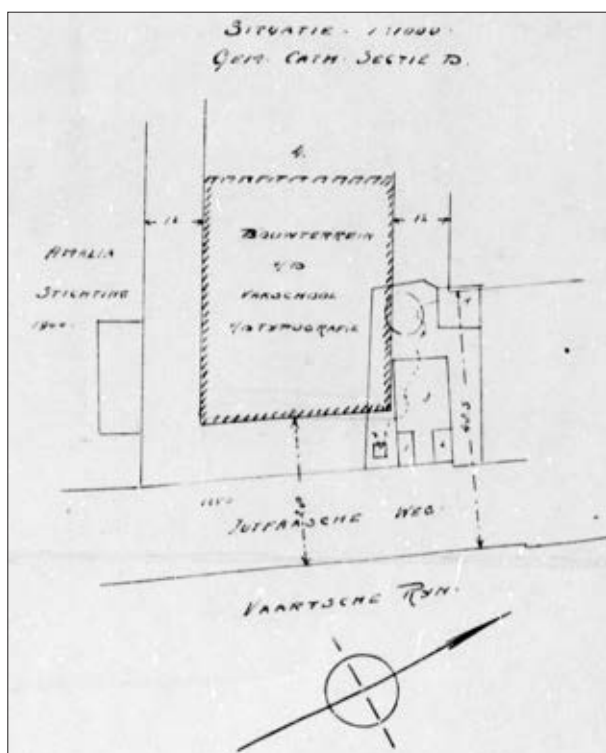

Afb. 4 Een kaart uit 1865 waarop een T-vormig gebouw staat afgebeeld (A). Zuidelijk hiervan bevinden zich de gebouwen van de weduwe Simon Hendrik Rose (B). Het noorden is links.

uit 1832 lijkt te staan, al is niet met zekerheid vast te stellen dat het hier om hetzelfde gebouw gaat. In 1832 behoort dit perceel tot de weduwe van Simon Hendrik Rose. De heer Rose was een man die belangrijke functies bekleedde, waaronder die van eerste secretaris der Indische regering in 1800. Opvallend genoeg heeft deze man meerdere gebouwen langs de Jutfaseweg in bezit. Zo koopt de heer Rose in 1831 dakpan- en tegelbakkerij De Heul en heeft hij nog een ander landhuis ter hoogte van de huidige Amaliastraat. Bij zijn overlijden wordt de zaak doorgezet door zijn weduwe en door zijn oudste zoon. Zijn tweede zoon Willem Nicolaas zou één van de belangrijkste Nederlandse architecten van de negentiende eeuw worden. Het eigendom van dit betreffende perceel is echter verder terug te voeren. De eerste keer dat iets over eigendom van dit perceel bekend is, is in 1583. Vermeld wordt dat Anthonis Dircksz het land pacht van het St. Barbaragasthuis. De reden dat dit terrein, in tegenstelling tot vrijwel alle zuidelijker gelegen terreinen, niet in eigendom van de Deutsche Orde was, is vanwege het feit dat het nog net onder het gerecht Tolsteeg viel en daarom

Afb. 5 Een foto uit 1909 waarop de bouwput van de Vakschool voor Typografie staat. Uiterst links is het huis en het bijgebouwtje van de weduwe Rose zichtbaar. Foto richting het oosten (bron: HUA 15490).

Afb. 6 Situatietekening uit 1909 ter ondersteuning van de bouwvergunning van de Vakschool voor Typografie. Te zien is dat de rechteronderhoek van de bouwput strak tegen het bestaande huis is gepland. Ook is het houten bijgebouwtje zichtbaar en zijn een rond en vierkant gebouwtje westelijk van het huis op de tekening aangegeven (bron: HUA A88499).

niet in 1507 aan de Duitse Orde verkocht. De laatste bekende afbeelding (en tevens de eerste foto) van de gebouwtjes die hier stonden, stamt uit de bouwtijd van de Vakschool voor de Typografie (1909). Op deze foto is de bouwput van de school te zien en zijn helemaal links nog het huis en een houten bijgebouwtje zichtbaar (afb. 5). De gevel van het stenen huis is nog net zichtbaar. Toch is op basis van deze gevel een datering in de zeventiende eeuw aannemelijk.⁴ Een wat jongere of oudere datering is echter niet uit te sluiten. Ook is duidelijk dat hiernaast een houten bijgebouwtje stond. Het is de vraag waarom deze huizen nog niet zijn afgebroken op het moment dat deze foto is gemaakt, aangezien de beide huisjes op de foto van 1910 hebben plaatsgemaakt voor de school (afb. 7). De afbraak van de huisjes moet daarom kort na 1909 hebben plaatsgevonden. Op de oorspronkelijke bouwplannen van de school staat het huis en de schuur afgebeeld (afb. 6). Uit deze bouwplannen blijkt ook dat deze bebouwing buiten het bouwterrein lag en dat er zelfs sprake was van vier gebouwen (waaronder mogelijk een hooiberg). De kans is dan ook groot dat resten van deze gebouwen nog steeds in de bodem aanwezig zijn (afb. 9). Bij een voor de herinrichting gegraven proefsleuf in 2022, direct oostelijk van de zuidmuur van de Vakschool voor Typografie, bleek de bodem hier uit klei te bestaan en niet uit scherp zand, zoals je zou verwachten bij een bouwput (zie bijlage 1, proefsleuf 14). Dit betekent mogelijk dat

Afb. 7 Foto richting het westen van de zojuist gebouwde Vakschool voor Typografie (de foto is genomen tussen 1910-1912). De eerder beschreven huisjes zijn hier al afgebroken. (bron: HUA 118923).

Afb. 8 De Jutfaseweg en de Vaartsche Rijn richting het zuidwesten. Links op de achtergrond is huis Rotsoord aan de overzijde van de Vaartsche Rijn zichtbaar, rechts op de voorgrond de mogelijke 'koepel'. Gezien richting het zuidwesten. Geschilderd in 1782 (bron: HUA 1156).

Afb. 9 Het noordelijke gedeelte van het plangebied met daaronder de kaart van 1832. De oranje vierkantjes zijn de gebouwen die hier in 1832 stonden. In het groen zijn de geplande boom- en plantgaten afgebeeld. Te zien is dat deze gaten zowel het huisje van de weduwe van Rose als de koepel van de hofstede 't Blauwe Hek doorsnijden. Donkerblauw is ongeveer de locatie van de proefsleuf waarin muurwerk is aangetroffen. Dit muurwerk ligt zo'n vijf meter oostelijker dan de hier geprojecteerde voorgevel van één van de huizen van de hofstede en een kleine zeven meter westelijker dan de geprojecteerde locatie van de koepel.

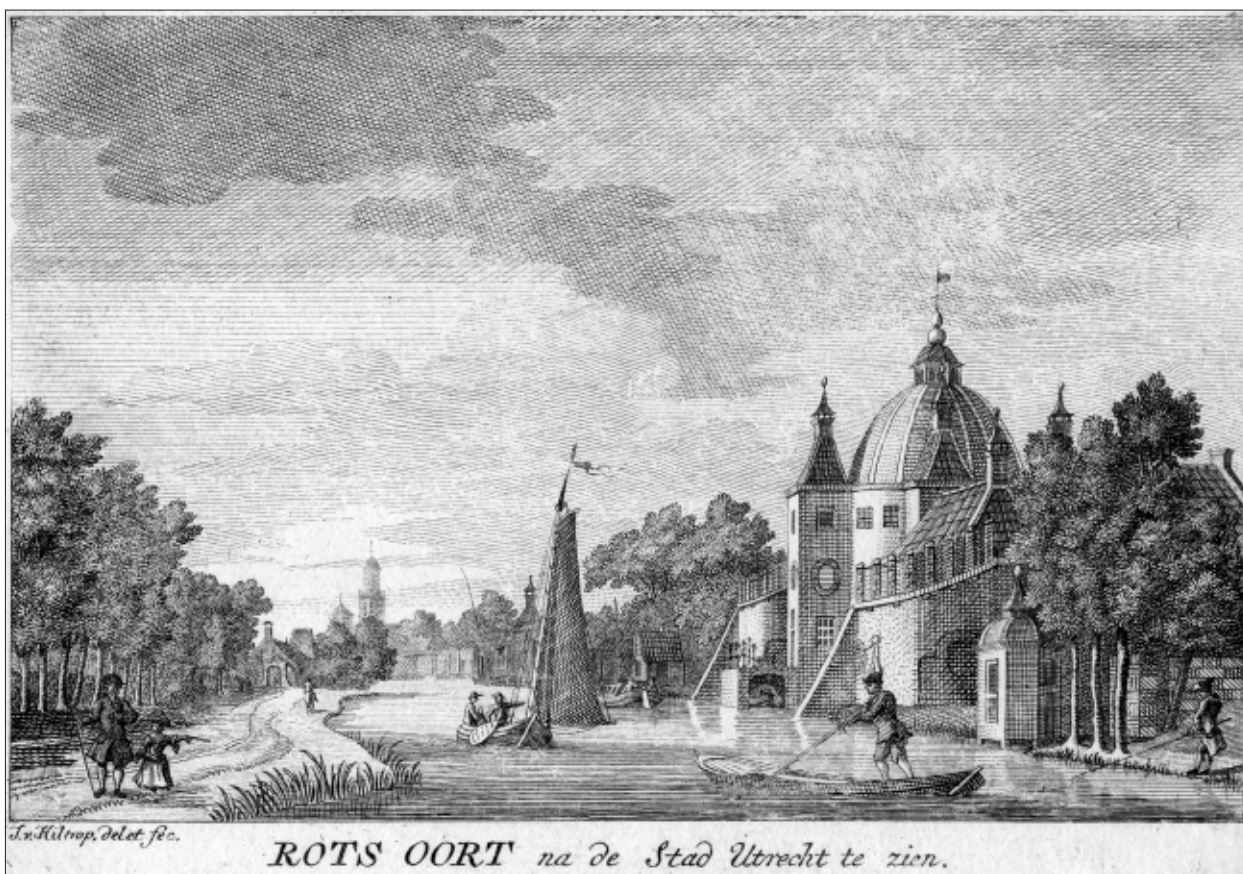
de grond hier inderdaad onverstoord is. In dit deel van het plangebied ligt geen riolering die de archeologische waarde kan hebben aangetast. Vanaf het moment dat de school gebouwd is, is dit gedeelte van het plangebied als groenstrook ingericht.

Een van de oudste huizen die langs de Jutfaseweg gelegen hebben, is hofstede 't Blauwe Hek. Deze hofstede bevond zich twee percelen zuidelijker van het hiervoor beschreven huis van de weduwe van Rose. De eerste eigendomsakte dateert uit 1531 en bewijst dat het perceel in bezit is van de ridderlijke Duitse Orde, zoals alle percelen binnen het gerecht Westraven. De hofstede bestond uit een woonhuis, een schuur en diverse hooibergen en deed vooral dienst als boerderij. Direct zuidelijk van de hofstede werd omstreeks 1860 een aantal huizen gebouwd die de Huisjes van Groeningen genoemd werden. In 1918 werd de hofstede verkocht aan de Rijksuniversiteit Utrecht, waarna het - ondanks zijn monumentale status - in 1959 plaatsmaakte voor een parkeerterrein. De locatie van de huizen die tot de hofstede behoorden valt grotendeels buiten het plangebied (afb. 9). Eén klein gebouwtje - 'koepel' genoemd - valt hier echter wel binnen. Dit gebouwtje was ongeveer vier bij vijf meter groot. Het is de vraag wat met de benaming koepel bedoeld werd. Het gebouwtje wordt waarschijnlijk afgebeeld op een schilderij uit 1782 (afb. 8), maar hier valt verder weinig informatie over de

functie uit te halen. De meest waarschijnlijke verklaring is dat het hier om een thee-koepel gaat. Maar het huisje kan ook de toegang tot de hofstede hebben gevormd of er werd tol geheven. In tegenstelling tot andere gebouwen langs de Jutfaseweg, lag deze koepel aan de oostzijde van een sloot die langs de bedijking liep. Deze sloot diende ter afvoering van het kwelwater dat onder de Rijndijk doorliep. Op onderstaande schilderij lijkt het gebouw de sloot te overkluisen en is er zelfs mogelijk sprake van een brug, maar het is de vraag of dat het geval was. Niet uit te sluiten valt dat het diende als poorthuisje waarmee de sloot overgestoken kon worden en de hofstede betreden werd. Waarschijnlijk werd dit gebouwtje afgebroken bij de bouw van het ziekenhuis van de Amaliastichting in 1873 (afb. 10). Het kan zelfs zo zijn dat een muur van dit gebouw al in het zicht geweest is bij het graven van proefsleuven (zie bijlage 1, proefsleuf 13). Bij een proefsleuf direct naast het voormalige ziekenhuis kwam namelijk muurwerk aan het zicht. Omdat het slechts een smalle en ondiepe sleuf was en hier bovendien geen archeoloog bij betrokken was, is niet bekend om wat voor soort muurwerk het gaat en hoe dit dateert. De locatie komt niet geheel overeen met die van de koepel, maar lijkt beter uit te lijnen met de voorgevel van de boerderij die behoorde tot de hofstede 't Blauwe Hek. Wat wel zeker is, is dat de muur zich op het voormalige terrein van de hofstede van de ridderlijke Duitse Orde bevindt.

Afb. 10 Luchtfoto richting het zuidwesten uit 1939 waarop op de voorgrond de Vaartsche Rijn en daar direct achter de Jutfaseweg zichtbaar zijn. De gebouwen aan deze weg zijn, van links naar rechts: de twee gebouwen van hofstede 't Blauwe Hek, het opleidingsgebouw van de Amaliastichting en de Vakschool voor Typografie (bron: HUA 188369).

Afb.11 Prent uit de tweede helft van de achttiende eeuw waarop op de voorgrond de Vaartsche Rijn zichtbaar is en rechts de buitenplaats Rotsoord. Links zijn bomen van de overtuin zichtbaar. Op de achtergrond is een van de torens van de Nicolaaskerk te zien. Gezien richting het noorden (bron: HUA 48368).

Zuidelijker langs de Jutfaseweg moet een middeleeuwse steenbakkerij gefunctioneerd hebben (ongeveer ter hoogte van Jutfaseweg 47 tot en 67). Deze steenbakkerij wordt omschreven als 'een der oudste stadssteenbakkerijen' en was zodoende in bezit van het stadsbestuur. De precieze locatie is onbekend, maar de bakkerij moet zich in de buurt van de latere dakpanfabriek De Heul bevonden hebben. Deze pannenbakkerij vond zijn oorsprong in 1733, toen Arend Knijff op van de Deutsche Orde gepachte grond een oven bouwde. De heer Knijff kreeg toestemming een doorvaart graven, waardoor zijn fabriek directe toegang tot de Vaartsche Rijn had. Zodoende moet de Jutfaseweg op deze plek een stenen brug gekregen hebben (De Heul betekent overbrugde doorgang). De precieze locatie van deze brug is onbekend en ook van deze doorvaart zijn geen tekeningen of schilderijen bekend. Het is dan ook de vraag of dit plan daadwerkelijk gerealiseerd is en waar het ongeveer lag. In de daaropvolgende jaren ontwikkelde de fabriek zich en werden diverse ovens en arbeiderswoningen gebouwd op het terrein. Direct aan de weg lag een theekeoepel. De dakpannenfabriek werd aan het eind van de negentiende eeuw gesloten en de gebouwen werden in 1906 gesloopt, waarna stukadoorsbedrijf van Liempt zich hier vestigde. Deze (grof-)keramische productie is kenmerkend voor dit gebied. Aan de westzijde van de Jutfaseweg moeten

nog een aantal dakpan-, vloertegel- en steenbakkerijen gelegen hebben. Deze dateren vanaf de vijftiende tot de twintigste eeuw (en zijn niet altijd op kaarten afgebeeld).

Zuidelijk van het terrein van De Heul lagen de overtuinen van de landhuizen Rotsoord en Rotsenburg die aan de oostzijde van de Vaartsche Rijn lagen (ongeveer tussen

Afb.12 Een prent waarop de houtzaagmolen 'De Oude Keijzer' staat afgebeeld. Net als naastgelegen dakpannenfabriek Westraven dateert de molen uit 1661. Na een blikseminslag werd deze houtzaagmolen in 1878 gesloopt en vervangen door dakpannenfabriek Weener. Duidelijk zichtbaar is de Hoge Brug die het mogelijk maakt de Westravense wetering over te steken.

Jutfaseweg 68 – 89, afb. 11). Deze overtuinen waren lustoorden waar men onder andere exotische bloemen plantten en visvijvers, moestuinen, eendenplassen, pauwennesten en zelfs doolhoven aanlegde. Na verloop van tijd raakten ook deze terreinen bebouwd: op de plek van de overtuin van Rotswijk werd in 1845 korenmolen De Hoop en in 1858 het herenhuis Nieuw-Raven gebouwd. In de overtuin van Rotsoord werd in 1861 dakpannenfabriek De Zonnebloem 2 gebouwd. Deze tendens zet zich voort in zuidelijke richting, waar in de loop van de negentiende en twintigste eeuw diverse fabrieken en andere gebouwen gebouwd worden. In de loop der tijd worden onder andere een tolhuisje, de hervormde diaconieschool, Rijststijfelfabriek Duijvis, Utrechtse crisantiplaten/cementfabriek, Huize Hoograven, dakpannenfabriek Weener, molen 'de Oude Keizer', dakpannenfabriek Westraven (later Gebr. Van Ravenstein/gebr. van Wijngaarden), Huize Jacatra, steenfabriek Steenis en wandtegelfabriek Westraven gesticht. Het voert te ver hier diep op al deze fabrieken en buitenhuizen in te gaan, omdat ze vrijwel allemaal buiten het plangebied vallen.

Elementen die mogelijk wel binnen het plangebied vallen, zijn de Westravense wetering/Rijnsloot met de Hoge Brug. Deze wetering lag tussen dakpannenfabriek Weener en dakpannenfabriek Westraven, ter hoogte van de huidige Reitdieptstraat. De sloot is al eerder in dit hoofdstuk

beschreven en behoort tot de twaalfde-eeuwse ontginningen in dit gebied. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat langs deze wetering resten uit de late middeleeuwen kunnen worden aangetroffen.⁵ Om de wetering over te steken lag ter plaatse van de Jutfaseweg een Hoge Brug. Deze houten brug moet al bestaan hebben vanaf de aanleg van de Rijndijk. Op een afbeelding uit 1759 is goed te zien waarom dit de hoge brug genoemd werd (afb. 12). De wetering werd later overkluisd, waardoor het water onder de Jutfaseweg doorstroomde. Wat van deze overkluizing ondergronds nog over is, is de vraag. Behalve diverse huisaansluitingen loopt hier namelijk ook een riool uit 1962 die mogelijk resten van deze overkluizing vernietigd heeft. Resten van deze sloot moeten echter op een dieper niveau nog aanwezig zijn. Naast deze sloot bevond zich een theekoepel die behoorde tot de dakpannenfabriek Westraven (afb. 13). Ook deze theekoepel ligt mogelijk deels binnen het plangebied.

Afb. 13 De theekoepel die voor de directeurswoning van Dakpannen- en Tegelfabriek Westraven staat, gezien richting het noorden. Rechts op de achtergrond kenmerkt een verhoging de plek waar zich de duiker bevindt die het mogelijk maakt de Westravense wetering over te steken (bron: HUA 41409).

2.3 Verstoringen

In het plangebied hebben relatief weinig verstoringen plaatsgevonden. Wel moet rekening gehouden worden met de bouwputten die behoren tot de gehele aan de westzijde van de weg gelegen bebouwing. Ook ligt er een noord zuidelijk georiënteerd gemengd riool in het hart van de Jutfaseweg. Dit riool is hier in verschillende jaren aangebracht of vernieuwd en dateert hoofdzakelijk uit de jaren 60 en 70. Helemaal in het noorden buigt het riool met de bebouwing mee naar het westen, waardoor het in de westkant van de Jutfaseweg komt te liggen. Er liggen ook oostwestgeoriënteerde huisaansluitingen, maar slechts om de paar huizen. Voorafgaand aan de herinrichting zijn her en der proefsleufjes gegraven door de firma Jos Scholman. Eén van deze proefsleufjes ligt ter hoogte van de zuidmuur van de voormalige Vakschool van de Typografie. In tegenstelling tot zuidelijkere sleufjes is in deze sleuf geen zand, maar klei te zien. Dit is een belangrijke aanwijzing dat de bodem plaatselijk onverstoord is en dat er ook nog archeologische resten bewaard zijn gebleven.

3 Bekende archeologische waarden

Binnen het plangebied heeft nauwelijks archeologisch veldwerk plaatsgevonden en zijn geen archeologische vondstmeldingen bekend. Alleen in het uiterste zuiden is ter hoogte van de Socrateslaan een archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Hiervan zijn nog geen resultaten bekend. Ter hoogte van de Reitdiepstraat wordt in 2023 mogelijk een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op een locatie waar de huidige bebouwing plaatsmaakt voor nieuwbouw. Dit is ter hoogte van de dakpannenfabriek Westraven. Voorafgaand aan dit onderzoek is een booronderzoek (De Ruiters 2010) en bureauonderzoek (Verboom-Jansen 2022) uitgevoerd. Uit het booronderzoek bleken de bovenste lagen op verschillende locaties uit puin te bestaan (wat vanwege de aanwezigheid van de dakpannenfabriek niet vreemd is). Hieronder bevond zich de komklei. Rond 0 m NAP was een laklaag aanwezig met daarin fosfaatvlekken. De oeverwal bevond was tussen 0,25 en 0,8 m-NAP aanwezig, waaronder zich vanaf 0,55 tot 1,30 m-NAP het beddingzand bevond.

4 Archeologische verwachtingen

Gezien de geringe diepte van de verstoringen, geldt voor het grootste gedeelte van het plangebied een lage archeologische verwachting. Het huidige maaiveld ligt op 2 m+NAP en de ontgravingen zijn maximaal één meter diep. Hiermee kan mogelijk wel het oude dijklichaam tevoorschijn komen, maar de natuurlijke ondergrond met mogelijk oudere archeologische sporen zal niet in het zicht komen.

Voor twee locaties geldt echter een hoge archeologische verwachting. In het noorden liggen gedeeltes van het huis van de Weduwe van Rose en de koepel van de Duitse Orde waarschijnlijk binnen het plangebied. Ook kunnen hier mogelijk nog resten van de kwelsloot worden aangetroffen. De tweede locatie waar mogelijk archeologische resten aan het licht kunnen komen, is ter plaatse van de Hoge Brug aan het einde van de Reitdiepstraat. De boomplantgaten zijn hier minder groot, maar toch kan niet uitgesloten worden dat het fundament van de brug relatief ondiep onder de huidige bestrating aanwezig is. Ook kunnen hier resten van de Westravens Wetering aangetroffen worden. De theekoepel van de dakpannenfabriek van Westraven valt in principe buiten het plangebied. Maar omdat de kaart uit 1832 is niet volledig correct in coördinaten te plaatsen is, valt niet uit te sluiten dat resten van deze koepel toch nog binnen het plangebied bevinden. Vanwege de ondiepe ontgravingen zullen ook hier waarschijnlijk geen natuurlijke lagen in het zicht komen.

5 Advies

Omdat vooraf gegraven proefsleufjes al aangetoond hebben dat de groenstrook ten noordwesten van de Jutfaseweg mogelijk onverstoord is en de kans op het aantreffen van archeologie hier zeer groot is, wordt geadviseerd de werkzaamheden in deze strook te begeleiden. Ook voor de werkzaamheden ter hoogte van de Hoge Brug wordt een archeologische begeleiding geadviseerd. Voor deze begeleiding is een Programma van Eisen (PvE) nodig, waarin de randvoorwaarden voor het onderzoek moeten worden vastgelegd. Dit PvE moet voorafgaand aan het onderzoek worden goedgekeurd door de gemeente Utrecht. Voor de overige delen geldt dat deze zonder archeologische begeleiding kunnen worden uitgevoerd. Voor deze delen geldt echter wel de wettelijke meldingsplicht bij het aantreffen van archeologische sporen en/of vondsten. Als bij de uitvoering van de werkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. Opgave Erfgoed, gemeente Utrecht, 030-2862756/archeologie@utrecht.nl te worden gedaan.

Bovenstaand vormt een advies. Op grond van de resultaten van dit Bureauonderzoek zal het bevoegd gezag (de gemeente Utrecht) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met de eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Noten

- 1 Voor het schrijven van dit hoofdstuk is veelvuldig gebruik gemaakt van de kennis van P. Sprangers, Historische Kring Tolsteeg Hoograven.
- 2 Van Vliet 2022, 146.
- 3 Van Vliet 2022, 147.
- 4 Persoonlijke communicatie F. Kipp (bouwhistoricus in ruste).
- 5 Verboom-Jansen 2022, 23.

Literatuur

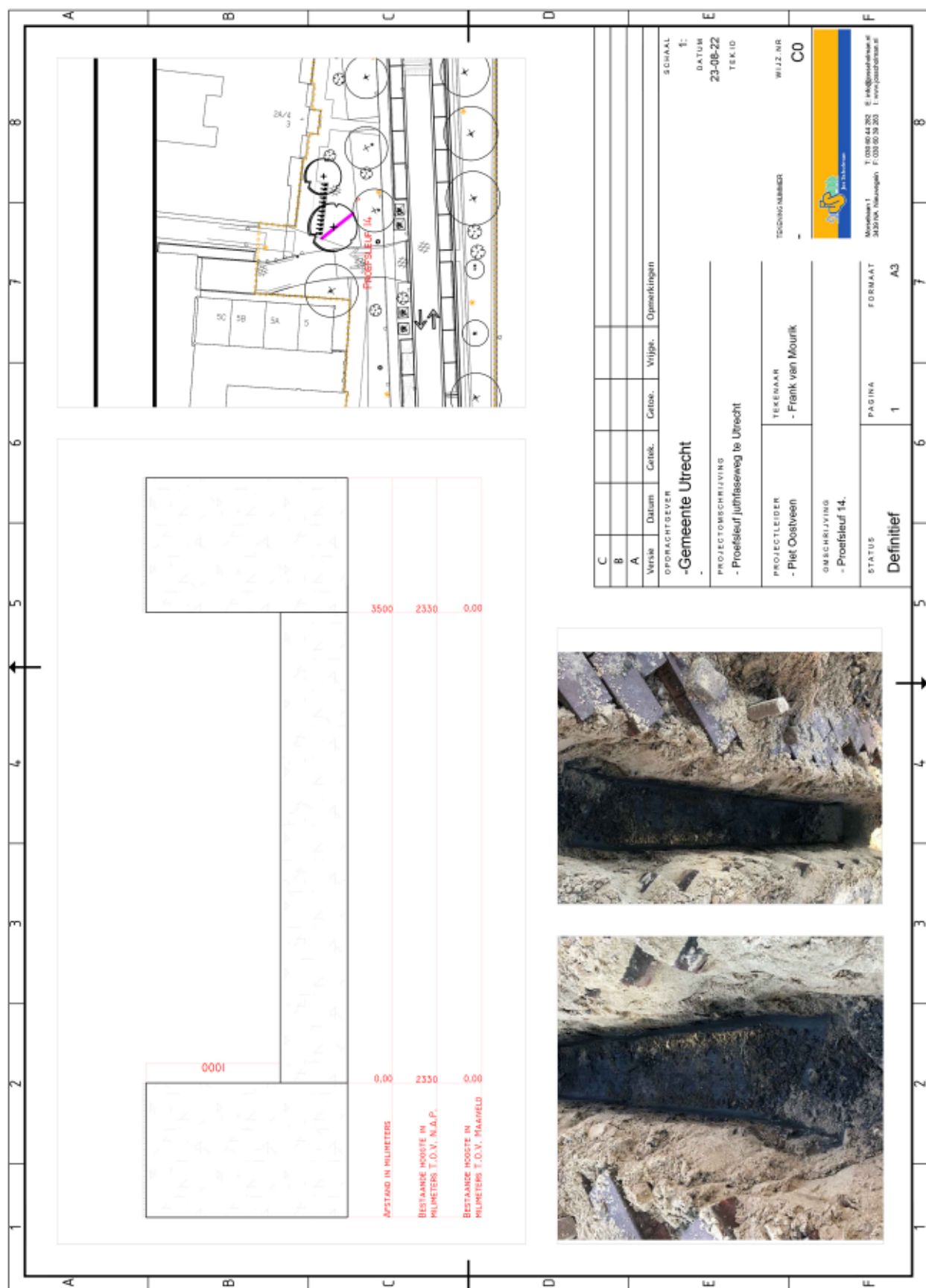
Ruiter, D.L. de 2010, *Utrecht Reitdiepstraat, Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)*, BAACrapport V-10.0335, 's Hertogenbosch.

Verboom-Jansen, M. 2022, *Utrecht, Reitdiepstraat Gemeente Utrecht (UT). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO)*, Transect-rapport 2774, Utrecht.

Vliet, K. van 2022, Novus Rhenus. Aanleg en betekenis van de Vaartsche Rijn, in: A.A.B. van Bommel, K.M. Co-hen, J. van Doesburg, T. Hermans, J.H. Huiting, E.L. Poppe, J. Renes en K. van Vliet, *De dam bij Wijk en het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen*, Amersfoort, 142-171.

<https://hetutrechtsarchief.nl/>

Bijlage 1 Proefsleuven Scholman

Bijlage 1: proefsleuf 14.

Colofon

Uitgave:

Erfgoed gemeente Utrecht © 2023

Redactie:

Herre Wynia

Eindredactie:

Eric van Wieren

Vormgeving:

Eric van Wieren

Datum:

Maart 2023

Meer informatie:

Erfgoed gemeente Utrecht

Telefoon 14030

E-mail erfgoedutrecht@utrecht.nl

www.utrecht.nl/erfgoed